

Phần 1: BẢN ĐỊA**Địa 8, 9: ĐỊA CÓ TÂM KHÔNG TÂM**

Đã nói về địa Phi Tam-ma-hí-đa.

Thế nào là địa có tâm? Thế nào là địa vô tâm? Nghĩa là hai địa này, nên biết về tướng, đều do năm môn:

1. Môn kiến lập nêu bày về địa.
2. Môn kiến lập tâm loạn chẳng loạn.
3. Môn kiến lập sanh chẳng sanh.
4. Môn kiến lập phần vị.
5. Môn kiến lập đệ nhất nghĩa.

1. Kiến lập nêu bày về địa: bốn địa: Địa năm thức thân tướng ưng, địa ý, địa có tâm có tứ, địa không tâm chỉ có tứ, hoàn toàn là địa có tâm. Nơi địa không tâm không tứ, trừ định vô tướng, sanh vô tướng và định diệt tận, chỗ còn lại toàn bộ là định có tâm. Như vậy, định vô tướng, sanh vô tướng và định diệt tận là địa không tâm.

2. Kiến lập tâm loạn chẳng loạn: Tức bốn thứ điên đảo làm điên đảo nơi tâm, gọi là tâm loạn. Nếu bốn thứ ấy không gây điên đảo nơi

tâm, gọi là tâm không loạn. Ở đây, tâm loạn cũng gọi là không tâm, vì tánh hoại mất. Như nơi thế gian thấy kẻ tâm cuồng loạn, liền nói kẻ này là người không tâm. do tâm cuồng loạn làm mất bản tánh. Ở trong môn này, các tâm đảo, loạn, gọi là địa không tâm. Nếu tâm không loạn, gọi là địa có tâm.

3. Kiến lập sanh không sanh: Do tám nhân duyên nên tâm ấy hoặc sanh hoặc lại chẳng sanh. Nghĩa là:

- Căn bị hủy hoại.
- Cảnh không hiện tiền.
- Thiếu tác ý.
- Chưa đạt được.
- Trái nhau.
- Đã đoạn.
- Đã diệt.
- Đã sanh.

nên tâm không được sanh. Do các nhân duyên trái với trên đây thì tâm mới được sanh. Ở đây, nếu đủ nhân duyên sanh, tâm liền được sanh, gọi là định có tâm. Nếu gặp nhân duyên chẳng sanh tâm, thì tâm tức không sanh, gọi là định không tâm.

4. Kiến lập phần vị: Nghĩa là trừ sáu vị, nên biết chỗ còn lại gọi là địa có tâm. Những gì là sáu vị? Đó là:

- Vị thù miên không tâm.
- Vị sâu muộn không tâm.
- Vị định vô tướng.
- Vị sanh vô tướng.
- Vị định diệt tận.
- Vị cảnh giới Niết bàn Vô dư y.

Như vậy, sáu vị này gọi là địa không tâm.

5. Kiến lập đệ nhất nghĩa: Tức chỉ trong cảnh giới Niết bàn Vô dư y là địa không tâm. vì sao? Vì ở trong cảnh giới ấy, thức A-lại-da cũng vĩnh viễn dứt bật. Các vị còn lại, theo chuyển thức diệt, nên gọi là địa không tâm. Nếu thức A-lại-da chưa hoàn toàn diệt tận, thì nơi đệ nhất nghĩa không phải là định không tâm.